

84 К237
М84

СӘБИТ МҰҚАНОВ

ПАТШАНЫ
ҚУҒАН БАТЫР

И

СӘБИТ МҰҚАНОВ

ПАТШАНЫ ҚУҒАН БАТЫР

ЕРТЕГІ

АЛМАТЫ
«ЖАЛЫН»

1986

**СУРЕТТЕРІН САЛҒАН
БЕКСЕЙІТ ТҮЛКИЕВ**

**ПІКІР ЖАЗҒАН —
ХАСЕНХАН ТАЛҒАРОВ**

10.23.86

М 4803010200—220 3—86
408(05)85

© «Жалын» баспасы — 1986

Патша қырық қоржынның қоршауында тұрады екен, сыртқы қорғаны тас, одан кейін темір, одан кейін мыс, одан кейін жез, одан кейін күміс, одан кейін алтын, одан кейін гауһар, одан кейін маржан, одан кейін жақұт, одан кейінгісін кім білсін, әйтеуір, қымбат бірдемелер болса керек. Айтпақшы, бір қорғанын малдың сүйегінен, бір қорғанын адамның сүйегінен істетіп, күмбездеріне ылғи бас сүйегінен орнатыпты деседі.

Осы қырық қорғанның ішіндегі патша тұратын алтыннан соққан сарайдың айналасы айшылық, көлденеңі күншілік жер болса керек. Мына шеті мен ана шетіне таң сәріден жүрген жаяу кісі күн батқанша жете алмайды екен. Сарайдың айналасы неше алуан жеміс өскен бау-бақша, бақшаның ішінде айдын көл, онда жүзген аққу, қаздар, алтын-күміс балықтар, сарайда қыс болмайды, жел соқпайды. Қырық қорғанды тегіс жауып тұратын, күн сәулесін бөгемейтін бір түрлі шатыр бар, желді күні, қысты күні сол шатырды жаба қойса, не суық болмайды, не шөп басы қозғалмайды. Сарайдың айналасы үнемі жайнаған шыбынсыз жаз!..

«Жігіттерді солдаттан құтқар» деп арыз айтамыз деп қазақтардан бірнеше адам жолға шығады. Солар неше ай, неше күн жүріп патша тұрағын Кетрампор¹ қаласына әрең жетіпті. Патшаның сарайы Кетрампордан оңаша екен дейді. Іздеп барғанда сұрастырып жүріп, сарайды тауып, арыз айтуға рұқсат сұраса, күзетшілер жібермейді. Ол жақта да күн осындай үскірік суық болса керек. Қызыл шұнақ, түү десе түкірік жерге түспейтін аязда олар неше күн, неше түн қорғанның қақпасына телміріп тұрыпты.

Сонымен не керек, күте-күте, сілесі қатып, өздері мойны ырғайдай, биті торғайдай болып жүдеп, тұра бергенмен іс шықпайтын болғасын, салдары суға кетіп, иықтары салбырап, буындары қалтырап, сүлдері құрып, Кетрампорға қайтыпты.

Әлгілер Кетрампорға келіп, бір үйге түсіп, қаладан патшаға аузы жететін кісі іздейді. Әлгі үйде жасы жүз жетпіске келген, он екі патшаны қолынан өткізген бір кәрі орыс бар екен дейді. Ол адам дүниеде білмейтіні жоқ, бір асқан кемеңгер екен. Содан сұрастырған екен, ол айтыпты: «Бұл қалада патшаға тілін алғызатын жалғыз-ақ кісі бар, аты Распекеу».(Распутин болса керек. С.М.) Әлгі шал айтыпты: «Распекеуге барып келіңдер, аузы кең неме еді, түсіп кетіп, шыға алмай қалмаңдар, байқаңдар!» — деп.

Қорыққанмен амал жоқ, Распекеуге барса: аузы арандай, көзі апандай, маңдайы кепедей, мұрны төмпедей, танауы үңгірдей, еті сіңірдей, тұла бойы тырысқан, көрінгенмен ұрысқан, денесі ербегей-сербегей, ауыл үйге кірмегей біреу екен.

¹ Кетрампор — Петербург қаласы деген мағынада.

Распекеу барғандарға: «Патшаға жолықтырайын, бірақ маған мың миллион алтын беріңдер»,— депті. Олар сонша алтынды қайдан тапсын... Со-нан, иықтары салбырап, Распекеуден күдер үзіп, үйінен шығып барады екен, Распекеу оларды шақырып алып: «Кетрампорда сендердей кісі тұруға рұқсат жоқ, ертеңнен қалмай кетпесеңдер, жеті қабат жер астындағы қырық құлаш зынданға салдырып қойып, сонда шірітем»,— депті.

Распекеуден қашқан, мейлінше сасқан бейбақтар әлгі жүз жетпістегі шалға кеп жылайды, сонда шал бұларды аяп кетіп: «Ей, бейшаралар,— дейді, Распекеу қуамын десе қуады, оған бұл қалада күші келетін жалғыз-ақ адам бар, аты Большевик. Соған барып жолығыңдар, мүмкін, көз жастарыңды есіркер!..»

Шалдан Большевиктің жөн-жобасын сұрап алып жолаушылар іздеп барса, «дәу десе, дәу екен». Денесінің зорлығын айтып болмаса керек. Большевик жолаушылардың мән-жайын сұрап, түрлерін көзімен көргесін, аяп кетіп, патшаға ашуланыпты.

Ашуланып, үлкен баласын шақырыпты. Үлкен баласының аты-Ленин екен!

Ленин келгесін, Большевик айтыпты: «Шырағым, мына мүсәпірлерге обал болған екен, патшаға барып, теңдігін алып бер»,— депті. Баласы әкесінің сөзін қайырмай, жолаушылармен бірге бармақ болыпты.

Большевиктің өзі сықылды Ленин де алып денелі екен. Манағы жолаушыларға еретін болғасын, бұырқанып бұрсанып, мұздай темір құрсанып, темір қалпақ, жез телпек киіп, үстеріне бұрама темір, сом алтын сауыт артып, алмас семсер байлап,

жауар бұлттай торланып, тәуекелге бел байлап тартады...

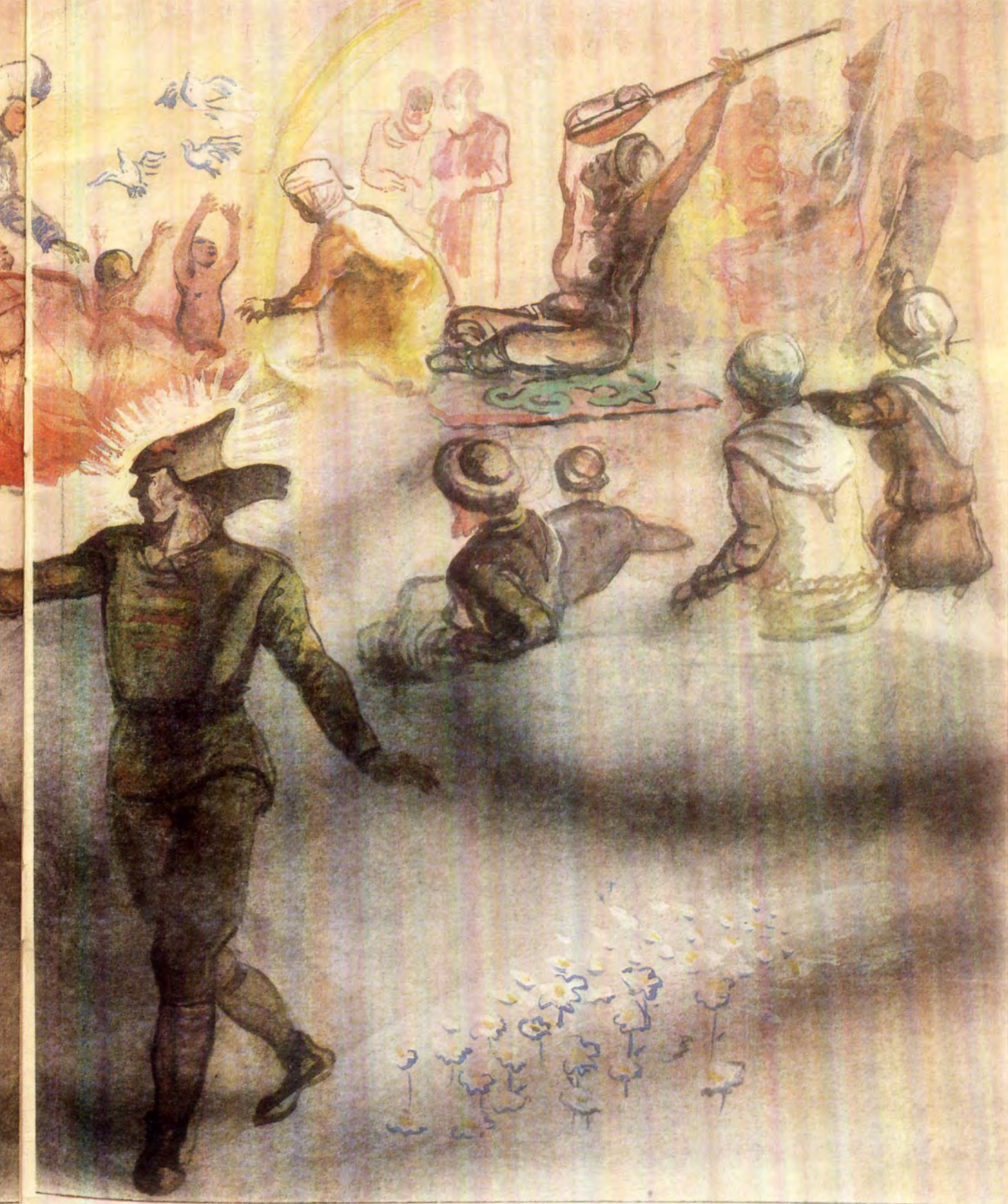
Сонымен, қырық қорғанның күзетшісі тағы да бұларды жібермейді. Ленин оларға ашуланып, қақпаны ашпақ болған екен, күзетшілер оны жан-жақтан атқылайды. Ленинге оқ өтпейді. Сол арада қара құрттай қаптаған күзетші оған жабылған екен. Ленин мың қойға тиген арыстандай күзетшілердің бәрін семсермен қорқытып, бәрін қуып тастайды.

Күзетшілерді қуып жойып, қорғанның алдын ашып алған соң, қақпасын ашайын десе, ашылмайды. Кілті жоқ. Қақпаның қалыңдығы қырық құлаш шым болат екен. Әрі-бері итеріп көріп болмаған соң, Ленин ашуланып, бар пәрменімен итеріп кеп жібергенде, қақпа шалқасынан түсіпті. Сонан не керек, қырық қорғанның қалыңдығы қырық кез қақпаларын бір-бір итеріп жіберіп, жолаушыларды ертіп, сарайға кіріп барыпты.

Бұл шаңқай түстің кезі екен. Бұл кездегі патшаның кәсібі: дария көлге қармақ салып, алтын балықтарды аулап ойнайды екен.

Сөйтіп, Ленин іздеп келген патша дағдылы орнында жоқ боп шығады!.. Кетрампорда қарға бойлы аласа, айласы бірақ тамаша, итере салса, құлай кететін, тұра салып алыса кететін Меньшевик деген бір сиқыршы, тапалтақ бар екен. Патша оған жыл сайын ат басындай алтын беріп: «Маған кім қас, кім дос, соны байқап жүр»,— дейді екен. Сол неме сиқырмен Лениннің патшаға баратынын біліп қойып, күн бұрын хабар беріп, патша сарайдың жан білмейтін бір қуысына тығылып қалыпты.

Сонан күзетші шал арқылы жасырын қуысты Ленин тауып, есігін ашса, ішінде: Патша, Распекеу, Меньшевик — үшеуі іннен шыққан суырдай мойындары қылқиып, сүмірейіп, бүрісіп отыр екен. Ленинді көргесін, зәрелері ұшып, жылап қоя беріпті.

О заманда патша ит терісіне мөр басып, солдат алмаймын деп қазаққа ант берген екен. Жаңағы жолаушылар сол антты көзіне көрсеткенде, патшаның жүзі күйіп, ұялғаннан бетінен оты шығыпты. Сонан Ленин, патшаның көзін шұқып тұрып айтыпты: «Ант аумай ат жүгірмейді», — депті. «Өз антыңды өзің аяққа бастың», — депті. «Сендей залым патшаның елге керегі жоқ», — депті, «ел бұдан былай билікке өзі қалаған кісісін қояды, сен енді тақтан түстің», — депті.

Сонан, Ленин: Патшаның, Распекеудің, Меньшевиктің бастарына ноқта кигізіп «сендер малсыңдар, ел алдында қара бет болдыңдар», — деп, беттерін қара маймен айғыздап бояп, ноқтаның бауын жолаушыларға беріп, алтын сарайдан үшеуін де жетектеп алып шығып, Кетрампорға апарып, залым патшаны көріңдер деп, көшеде жетектеп жүріпті.

Сонан, Ленин жұртқа жар салыпты: «Енді патша болмайды, патшаны жақтаушылардың бәрі де осы патшадай масқараланады, билік өз еңбегімен күн көретін момын шаруаның қолына көшеді» — деп...

КНИЖКА-КАРТИНКА

САВИТ МУКАНОВ

БАТЫР, ПРОГНАВШИЙ ЦАРЯ

98

Сказка

(На казахском языке)

Редакторы М. Шәжімова. Суретшісі Б. Түлкіев. Көркемдеуші редакторы М. Алин.
Техникалық редакторы Ж. Момынов. Корректоры Ш. Батталғазиева.

ИБ № 2686